

Rapport

(Inleiding + samenvatting geanonimiseerd)

d.d. 5 juli 2023

onderzoek in opdracht van

KRO-NCRV

te Hilversum

1. Inleiding

In opdracht van KRO-NCRV, gevestigd 's Gravelandseweg 80 te Hilversum, werd een onderzoek uitgevoerd naar aanleiding van beschuldigingen van mogelijke misstanden circa 20 jaar geleden bij de opsporing en matching van biologische familieleden in Medellín, Colombia met kandidaten (hierna genoemd: zoekers) van het programma Spoorloos.

KRO-NCRV neemt deze signalen uiterst serieus, ten eerste omdat deze kwestie zeer pijnlijk en verdrietig is voor de betreffende zoekers. Ten tweede wordt de integriteit van de heer E.V. (de lokale hulp) en ook mevrouw E.N. (correspondent waar Spoorloos jarenlang mee heeft samengewerkt), en daarmee mogelijk ook de integriteit het programma Spoorloos zelf, in twijfel getrokken.

De vermeende misstanden zijn aan het licht gebracht door de heer C.v.d.S. journalist en verslaggever, via een uitzending van 'Kees van der Spek: Oplichters Aangepakt', die werd uitgezonden op 11 oktober 2022 door RTL5. Volgens de informatie in deze uitzending zou er bij enkele cases in Colombia sprake zijn van desinformatie of in elk geval onjuistheden. De betreffende zoektochten die resulteerden in 'mismatches' zouden zich hebben afgespeeld in de periode eind jaren '90 begin '00. Volgens de signalen zouden zoekers herenigd zijn met personen die geen biologische familieleden bleken te zijn. Ook zouden zoekers, na behaald positief resultaat, indien er bijvoorbeeld nog een aanvullende zoekvraag was, buiten Spoorloos om, zelfstandig aanvullende opdrachten hebben gegeven aan de heer E.V., in de hoop alsnog familieleden te vinden. Hierbij zouden de zoekers volgens de signalen geld hebben betaald, terwijl de uitkomsten van deze opdrachten door de zoekers in ernstige twijfel werden getrokken, evenals de bestedingen van gelden die door hen waren overgemaakt aan de heer E.V.

Doel van het onderzoek was:

- Vaststellen of de contactpersoon in Colombia bij zoekopdrachten in opdracht van de vaste correspondent van 'Spoorloos' en/of bij aanvullende zoekopdrachten die buiten 'Spoorloos' hebben plaatsgevonden niet integer heeft gehandeld;
- Indien dit het geval is, vaststellen wie hierbij betrokken is.

Voorafgaand aan, en gedurende het onderzoek is een plan van aanpak met de volgende werkzaamheden overeengekomen:

- Het houden van een voorbespreking;
- Het houden van informatieve gesprekken met vijf representatieve zoekers naar familieleden in Colombia;
- Het voeren van een of meerdere gesprek(ken) met:
 - De heer D.B., verslaggever van Spoorloos;
 - De heer C.v.d.S., journalist en verslaggever;
 - De heer P.V., voormalig eindredacteur van Spoorloos;

- De heer S.M., voormalig redactiemedewerker van Spoorloos;
 - Mevrouw M.M., onjuist gekoppelde moeder van een zoeker;
 - Mevrouw E.N., correspondent voor Spoorloos in Colombia;
 - De heer E.V., lokale hulp van E.N.;
- Het opleveren van een eindrapport.

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in de periode november 2022 tot en met juni 2023 in zowel Nederland als Colombia.

Tijdens het onderzoek fungeerde mevrouw D.J., de eindredacteur van de Redactie, als contactpersoon voor onze medewerkers.

2. Samenvatting

De informatie in deze samenvatting is gebaseerd op de gevoerde gesprekken en de daaruit verkregen informatie en op de gegevens uit de beschikbare informatie van KRO-NCRV. De uitkomsten van het onderzoek worden in de onderstaande paragrafen besproken.

2.1 Vaststellen of de contactpersoon in Colombia bij zoekopdrachten in opdracht van de vaste correspondent van 'Spoorloos' en/of bij aanvullende zoekopdrachten die buiten 'Spoorloos' hebben plaatsgevonden niet integer heeft gehandeld

De focus van dit onderzoek lag met name op de zoektochten waarin iets is misgegaan. De positieve matches in Colombia, waarvan bij een aantal ook de heer E.V. was betrokken, zijn niet verder onderzocht. De zoektochten vonden voornamelijk plaats in de periode eind jaren '90, begin jaren '00 in de omgeving van Medellín, de op een na grootste stad van Colombia. Daarbij dient vermeld te worden dat Medellín in de late jaren '90 en vroege jaren '00 geconfronteerd werd met een intense en gewelddadige geopolitieke situatie, gedomineerd door een machtsvacuüm dat was ontstaan na de dood van Pablo Escobar. Verschillende drugskartels, paramilitaire groepen en de regering streden om de macht. Het drugsgeweld, samen met corruptie en geweld, had negatieve gevolgen voor de economie en het welzijn van de inwoners, wat bijdroeg aan sociale ongelijkheid, onveiligheid en armoede. Hetgeen de zoektochten in het gebied bemoeilijkte.

2.1.1 (Niet) integer handelen

Uit de gesprekken die onze onderzoekers hebben gevoerd en de verkregen informatie, werden geen bewijzen bekend die erop duiden dat er door bij de zoektochten betrokken partijen met kwade opzet verkeerde familieleden zijn gekoppeld. Op basis van de gevoerde gesprekken met betrokkenen kan worden gesteld dat er weinig werd gecontroleerd en geverifieerd. Daarbij dient de kanttekening geplaatst te worden dat er vooral onderzoek is gedaan naar mismatches en zaken waarbij iets is misgegaan en dat de verklaringen van destijds gevonden familieleden bemoeilijkt werden. Zo konden herinneringen en verklaringen van betrokkenen mogelijk beïnvloed zijn door angst, schaamte of boosheid. Ook hebben de zoektochten zich zo'n 20 jaar geleden afgespeeld, waardoor het waarheidsgehalte niet direct kan worden vastgesteld. Bovendien waren er beperkte mogelijkheden om destijds, ter plaatse of vanuit Nederland, zaken te verifiëren.

DNA-testen voor consumenten waren eind jaren '90 begin jaren '00 net in opkomst en minder toegankelijk, omslachtiger en duurder dan nu. Deze testen werden toentertijd door de Redactie dan ook nog niet, zoals dat sinds 2019 wel het geval is, standaard uitgevoerd. Het verkrijgen van DNA via bloedmonsters werd vaak als ongemakkelijk ervaren door personen die getest werden en pas in de loop van de jaren '00 werden andere technieken geïntroduceerd. Doordat DNA-onderzoek minder

gebruikelijk was, werd er dus veelal op basis van informatie in documenten en aan de hand van gesprekken gezocht.

De Redactie heeft in de aanloop naar het onderzoek in haar archieven 19 oud-Spoorloos zaken achterhaald waarbij de heer E.V. betrokken was. Hierop werd door de Redactie besloten tot het uitvoeren van DNA-onderzoek, voor zover dat mogelijk was. Na afname van DNA in Nederland en Colombia is er naast de eerder geconstateerde drie mismatches, via DNA-onderzoek nog één mismatch vastgesteld in januari 2023.

Algemeen kan gesteld worden dat alle bij de zoektochten betrokken partijen, zowel de heer E.V. als mevrouw E.N., als de Redactie, teveel vertrouwd hebben op elkaars kennis en ervaring. Het vertrouwen in mevrouw E.N. was mede gebaseerd op het gegeven dat mevrouw E.N., door de Redactie, gezien werd als professional in de adoptiewereld, aangezien zij in het verleden betrokken was bij adopties vanuit Colombia naar Nederland en daarna, voor stichting Wereldkinderen, al zoektochten uitvoerde naar biologische families van geadopteerden.

2.1.2 Mevrouw E.N.

Mevrouw E.N. is door de Redactie van Spoorloos jarenlang ingezet als correspondent in Colombia. Zij kreeg betaald voor haar gewerkte uren en kon onkosten declareren. Zij was het aanspreekpunt voor zoektochten ter plekke. Het vertrouwen in haar is gebaseerd op het gegeven dat ze gezien werd als een professional in de adoptiewereld. Mevrouw E.N. is jarenlang tussenpersoon geweest voor Stichting Wereldkinderen, een Stichting die opkwam voor de rechten en het welzijn van kwetsbare kinderen in ontwikkelingslanden. Mevrouw E.N. was onder andere betrokken bij de oprichting van Kindertehuis CRAN en onderhield namens Wereldkinderen het contact met het ICBF (Instituto Colombiano de Bienestar Familiar, de Colombiaanse Kinderbescherming) en directrices van kindertehuizen. Ze bood hulp bij het zoeken naar biologische ouders en begeleidde ook adoptieouders in Colombia. Voor zoektochten voor Spoorloos in gevaarlijke gebieden of gebieden waar mevrouw E.N. zelf lastig kon komen, maakte zij gebruik van een lokale hulp, in dit geval de heer E.V.

Mevrouw E.N. gaf in gesprek met onze onderzoekers aan dat zij zichzelf zag als een tolk/vertaler en een coördinator van zoektochten in Colombia en dat zij daarbij ook zelf zoektochten heeft uitgevoerd, weliswaar vanwege de gevaarstelling niet of nauwelijks in de omgeving van Medellín. Zij vertrouwde daarbij op de informatie van de heer E.V. en vertaalde zijn bevindingen naar de Redactie in Nederland.

Uit het onderzoek werd bekend dat mevrouw E.N. betaald kreeg op basis van haar gewerkte uren en haar onkosten vergoed kreeg van Spoorloos/KRO-NCRV. De kosten voor de werkzaamheden van de heer E.V. berekende zij door aan Spoorloos en staan ook op haar declaraties vermeld. De declaraties waren niet altijd even goed gespecificeerd. Ook het factureren ging veelal op basis van goed vertrouwen.

2.1.3 De heer E.V.

De heer E.V. voerde in de omgeving van Medellín zoektochten uit voor mevrouw E.N. Uit gesprekken kwam naar voren dat de heer E.V. in de tijd van de zoektochten werkte als assistent bij een advocatenkantoor. Mevrouw E.N. kende hem via haar werk voor Stichting Wereldkinderen. De heer E.V. had zelf ook veel contacten in het buitenland en vanuit zijn rol bij het kantoor had hij inzage in adoptiepapieren en -registers. Hij kreeg standaard 100 dollar (USD) per zoektocht, ongeacht de uitkomst, en kon aanvullende kosten voor reis-en verblijfkosten declareren bij mevrouw E.N. Op de facturen van mevrouw E.N. staan de kosten van de heer E.V. ook vermeld.

De heer E.V. kreeg bij een zoektocht naar een familielid meestal een naam, een regio en/of plaatsnaam door van mevrouw E.N. met de opdracht 'Zoek de persoon met deze naam die een kind heeft afgestaan.' De heer E.V. deelde mee dat hij op zoek ging op basis van de naam die hij doorkreeg van mevrouw E.N. Wanneer iemand, na het stellen van enkele controlevragen, bevestigde een kind te hebben afgestaan, ging de heer E.V. er naar zijn zeggen van uit dat het klopte. Hij gaf dat vervolgens door aan mevrouw E.N., in de veronderstelling dat zij dit verifieerde. De heer E.V. deelde mee dat hij niet goed in staat was om vast te stellen of iemand daadwerkelijk de gezochte biologische moeder was, omdat hij maar beperkte informatie kreeg en de situaties waarin hij zocht vaak heel complex waren gezien de situatie in het gebied. Wel stelde de heer E.V., voor zover mogelijk, enkele controlevragen aan de gevonden persoon. Ook stelde de heer E.V. dat hij wel eens om extra informatie vroeg aan mevrouw E.N. Onze onderzoekers hebben deze vragen ook gezien in schriftelijke correspondentie tussen beiden.

De heer E.V. deelde mee voor zijn zoektochten standaard 100 Dollar (USD) (of 200.000 Peso's) te ontvangen van mevrouw E.N. en daarnaast zijn daadwerkelijke gemaakte kosten bij haar te kunnen declareren. Ook mevrouw E.N. verklaarde dat de heer E.V. omgerekend 100 Dollar (USD) kreeg voor zijn zoektochten en dat hij zijn daadwerkelijk gemaakte kosten, zoals reis- en verblijfskosten, bij haar kon declareren.

Op vragen over de financiële vergoedingen buiten Spoorloos om deelde de heer E.V. mee dat hij alleen geld heeft gekregen voor onkosten die hij maakte. Zowel voor Mevrouw B.Q.K. als de heer K.v.d.M., heeft hij volgens eigen zeggen alleen kosten doorberekend omdat hij werkzaamheden op hun verzoek (buiten Spoorloos om) had verricht of onkosten maakte tijdens zijn zoektocht.

Verder onderzoek heeft geen bewijs opgeleverd dat de heer E.V. zich aan zoektochten op een oneigenlijke manier verrijkte.

2.1.4 Samenvatting overige gesprekken

Uit de gesprekken met diverse betrokkenen (de heer E.V., mevrouw E.N., de oud-kandidaten en oud-werknemers van de Redactie) lijkt het beeld te ontstaan dat er vooral op basis van onderling vertrouwen in elkaars kennis en ervaring met elkaar werd gewerkt. De Redactie van Spoorloos leunde op de

informatie die mevrouw E.N. aanleverde en had vanuit Nederland weinig verificatiemogelijkheden, anders dan de bevindingen van de zoektocht naast de beschikbare informatie van de zoekers te leggen.

Opgemerkt dient te worden dat het niet ongebruikelijk was dat de verhalen van gevonden moeders niet altijd overeenkwamen met de verhalen die de geadopteerden hadden, omdat de gevonden moeders soms in omstandigheden verkeerden waarin zij niet eerlijk konden of durfden te zijn. Als een verhaal niet overeenkwam, was dit voor de Redactie dus niet per definitie reden om te twijfelen.

De Redactie van Spoorloos startte met de zoektochten op basis van de aangeleverde informatie en documenten van de zoekers, en deelde hen ook mee dat zij op basis van die aangeleverde informatie gingen zoeken. Er werd dus geen diepgravend onderzoek gedaan naar de juistheid van de door de zoekers aangeleverde informatie en/of documenten.

De heer C.v.d.S. heeft geen feitelijk bewijs overhandigd waaruit zou blijken dat er sprake is van kwade opzet of oplichting door de heer E.V. zoals in zijn programma gesteld. De privédetective ingehuurd voor het programma 'Kees van der Spek: Oplichters aangepakt' heeft zijn bevindingen niet met onze onderzoekers gedeeld. Volgens de heer C.v.d.S. is het zijn eigen journalistieke conclusie geweest dat de heer E.V. een oplichter zou zijn. Hij gaf in zijn eigen woorden aan:

'Als je een paar keer een verhaal ophangt over een gevonden moeder die later opeens weer niet te bereiken is, dan is dat doelbewust.'

Er zijn geen concrete bewijzen gevonden die aantonen dat de heer E.V. niet integer heeft gehandeld. De beschuldigingen van oplichting zoals geuit in het programma 'Kees van der Spek: Oplichters aangepakt' lijken gebaseerd te zijn op journalistieke interpretaties, waarbij in het kader van dit onderzoek feitelijk bewijs dat de beschuldigingen onderbouwt niet is overgelegd.

